

Diskussion om styrkor och utvecklingsbehov av färdighetsträning på KTC. Enkät till lärare, extern feedback och workshop.

Samuel Edelbring, Tomas Lammgård, Susanne Pettersson och Mats Ringnander

Institutionen för hälsovetenskaper, Örebro universitet, februari 2020

Pedagogiskt projekt 2019

Som ett led i fakultetens satsningar i utbildning 2019 genomfördes projektet "Att granska och förbättra förutsättningar för lärande av praktiska färdigheter inom HV:s vårdutbildningar". Lokaler och utrustning på KTC i Prismahuset har nyligen upprustats och personalen har förstärkts. Institutionen önskar att ytterligare stärka färdighetsträningens praktik med detta projekt.

Samuel Edelbring, lektor och docent i medicinsk pedagogik med tidigare verksamhet inom färdighetsträning och simuleringsbaserat lärande gavs uppdraget att leda projektet. Samuel knöt KTC-ansvarig Tomas Lammgård, universitetsadjunkt med lång erfarenhet att planera och leda färdighetsträning samt övrig KTC-personal Susanne Pettersson och Mats Ringnander till arbetet. Denna rapport sammanfattar processen och ger förslag till fortsatt utveckling.

Bakgrund, färdighetsträning på KTC

Färdighetsträning är en central del av professionsutbildningarna. Till viss del sker sådan träning inom ramen för VFU men en viktig del är den undervisning och träning som sker campusbaserat. På Campus Örebro finns ett kliniskt träningscentrum, KTC, som nyttjas av flera utbildningar, till största delen av sjuksköterskeprogrammet men också av arbetsterapeut-, audionom-, BMA och specialist-sjuksköterskeprogrammen. Läkarutbildningen som till största delen bedrivs på Campus USÖ har egna KTC-lokaler i anslutning till detta campus. Denna rapport rör KTC placerat på Campus Örebro, nedan endast kallat KTC.

Färdighetsträning inom sjuksköterskeutbildning samt kort lokal historik

Färdighetsträning är en viktig del av professionsutbildningar och generellt mycket uppskattat hos studenter. I en undersökning på KTC Sahlgrenska i Göteborg ville 88% av hälsoprofessionsstudenter ha mer färdighetsträning (Lander and Toshach-Gustafsson, 2012). Centrala färdigheter är t.ex. perifer venkateter (PVK) och urinrörskateter (KAD). Färdigheter omfattar såväl praktiska handgrepp och medicinsk kunskap som båda även innefattar strikt hygien. I utövandet av färdigheterna omsätts alltså såväl teoretisk som praktisk kunskap. Sjuksköterskan och färdighetsträningforskarerna Monika Ravik beskriver vikten att teori och praktik smälter samman genom att använda filosofen Ryles begrepp "knowing that" och "knowing how" (Ravik, 2019). I ett skandinaviskt forskarnätverk har Björk utvecklat den s.k. RiNS-modellen för att tydliggöra länkar mellan teori, praktik och förhållningssätt i lärandet av färdigheter (Björk and Kirkevold, 2000). Denna modell har implementerats vid KTC av forskare som är verksamma vid institutionen (ffa. Mona Ewertsson och Karin Blomberg). I såväl RiNS som andra teoretiska modeller för färdighetsträning (t.ex. Ericssons "Deliberate practice"), hålls återkoppling fram som en viktig del av träningen.

Färdighetsträning har alltid varit viktig del inom hälsoprofessionerna. Vid samtliga sjuksköterskeutbildningar har länge funnits s.k. metodrum där modeller och material använts för färdighetsträning. När sjuksköterskeutbildning i Örebro flyttade till nybyggda lokaler vid Campus Örebro inreddes mer omfattande lokaler för färdighetsträning som väckte stort nationellt intresse och inspirerade t.ex. Hälsouniversitetets bildande av Clinicum i Linköping. Idag har så gott som

samtliga lärosäten välutrustade lokaler och särskild personal att stödja färdighetsträning. Ofta även sammankopplat med simuleringsbaserat lärande i form av scenioträning i team. Den utvecklingen har i Örebro mestadels skett i regionens regi som samverkat med universitetet. En uppdragsbeskrivning har tidigare formulerats för KTC-ansvariga på HV. Där ingår kvalitetsutvärdering, (pedagogisk) forskningsförankring av undervisning samt samverkan med olika pedagogiska och organisatoriska aktörer.

Två utredningar har genomförts för att vägleda fortsatt KTC-utveckling, framförallt med fokus på samverkan mellan de olika KTC:erna. Dels Collianders utredning av KTC med fokus på samverkansvinster och förutsättningar för interprofessionell undervisning för studenter och personal (Colliander, 2015). Dels en rapport från en arbetsgrupp med liknande fokus (Lidskog, 2016). Dessa utredningar ser samverkansvinster vad gäller material och kompetenser samt nämner också struktur för egen träning som stöds av amanuenser. Då de olika huvudmännens uppdrag och organisation skiljer sig åt finns observandum att beakta samt en nödvändighet av att formulera avtal kring dessa. En styrgrupp föreslogs med strategisk och operativ karaktär där en av uppgifterna är att stödja forum för kunskapsutbyte. Någon sådan styrgrupp har ännu inte bildats utan frågorna hanteras genom kommunikation i programspecifika forum och formell och informell kontakt mellan olika KTC-aktörer. ORU har 2019 genomfört en större infrastruktursatsning inom vilken KTC avsevärt har stärkts med lokaler och utrustning.

Metod

Projektet har iscensatts med en avgränsad och explorativ ingång. Vi valde att utgå från KTC-aktiva lärares upplevelser av styrkor och behov och spegla dessa från två andra lärosätens erfarenheter samt bearbeta dessa gemensamt. Tjugo nyckelpersoner (lärare, examinatorer och akademiska kliniska adjunkter) med relation till färdighetsträning på KTC identifierades (av TL i samråd med SE). Dessa nyckelpersoner ombads att besvara en enkät samt inbjöds att diskutera färdighetsträning i en workshop tillsammans med inbjudna experter.

Enkäten utformades med två öppna frågor: Vad fungerar riktigt bra i dagens färdighetsträning på KTC? Samt: Vilket/vilka förbättringsområden tycker du är mest angeläget/angelägna? Enkätsvaren analyserades (SE, TL, SP och MR) sammanställdes tematiskt och sändes till samtliga nyckelpersoner. Dessutom engagerades engagerad och kunniga personer på två KTC:er på andra orter: Katarina Karlsson från Clinicum Linköping samt Kristina Lämås, Umeå. Dessa fick ta del och reflektera över enkätsammanställning och dela synpunkter och erfarenhet i relation till sin egen verksamhet.

Dessutom ombads Katarina och Kristina att besvara frågor som KTC-personal formulerat med relevans för organisation och utveckling av färdighetsträning. Katarina engagerades även att planera och genomföra en workshop med nyckelpersoner och KTC-personal med enkätsammanställningen samt externa KTC-personers reflektioner som underlag. Diskussioner samt skriftliga noteringar från workshopen noterades av SE. En syntes av externa personers skriftliga reflektioner samt workshopdiskussioner sammanställdes och sändes ut till respondenter. SE har sammanställt data samt skrivit rapport med stöd av TL. Externa KTC-personers reflektioner samt textsvar på frågor, nyckelpersoners enkätsvar samt workshopresultat har diskuterats i projektgruppen och KTC-personal har utbytt erfarenheter i samband med Clinicum-besöket.

Resultat

Först följer en sammanfattning av enkätsvaren följt av sammanfattning från workshop dit de som fått enkäten bjudits in att diskutera färdighetsträning tillsammans med två KTC-expertter från Clinicum/sjuksköterskeprogrammet, Linköpings universitet. Därefter följer projektgruppens sammanfattande analys av processen och resultaten samt förslag på fortsatt utveckling.

Sammanfattning av enkätsvar

Av 20 inbjudna svarade 9 på enkäten. De flesta var lärare/examinatorer verksamma vid universitetet. En akademisk klinisk adjunkt svarade och hade då diskuterat frågor/svar med övriga kollegor.

Många synpunkter innebar positiv feedback till dagens KTC-verksamhet.

Jag tycker att det mesta fungerar riktigt bra för de insatser jag gör.

Pedagogiska redskap och bedömning i färdighetsträning

En färdighetsträningsmodell (RiNS) används för att synliggöra olika dimensioner i praktiska färdigheter. Flera refererar till den som ett värdefullt pedagogiskt redskap som synliggör både praktiska och teoretiska aspekter av färdigheter och ger gemensamt språkbruk och harmoni mellan aktivitet och examination.

Att undervisa enligt RiNS tycker jag passar väldigt bra när undervisning sker av praktiska färdigheter och att det sedan kommer "igen" i bedömningskriterierna. Studenterna känner igen begreppen och kan koppla det till momentet på ett tydligt sätt. Det var ett "lyft" tycker jag.

Det finns utrymme att utveckla en samsyn bland lärarna på helheten i färdighetsträningens pedagogik. När det gäller bedömning finns specifika behov att bearbeta och tydliggöra kriterier.

Pedagogiska utgångspunkter för exempelvis bedömning bör ses över. Att alltid motivera val och anknyta till teori, begrepp och lagstiftning är som jag ser det absolut nödvändigt vid examinationer.

Vi behöver arbeta med bedömning/bedömningskriterier av praktiska färdigheter. Skapa rättssäkra bedömningar för studenterna.

Pedagogiska diskussioner i lärarlag behöver utvecklas. Idag saknas till vissa delar en samsyn om hur lärandet av praktiska färdigheter kan optimeras.

Lokaler och material

Flera har berört beroendet av bra lokaler och material. Ombyggnation samt personalförstärkning hålls fram som mycket positivt. Möjligheter till egen träning lyfts fram. Specifika önskemål om material framkom. Dels för att öka autenticiteten i situationen och dels konkret arbetsmaterial som ibland skiljer sig från det som används i vårdverksamheten (sticksäkra kanyler vid PVK) samt slitna/skadade "dockor".

Bra lokaler i det stora hela och nu har det blivit så bra ordning och reda med materialet. Bra att vi i personalgruppen fått enhetliga kläder och namnskyltar. Uppdelat att olika moment är i olika rum, det är bra.

Personalen på KTC, Mats och Sussie är ett bra stöd för att få fram material. Det finns ofta i min uppfattning lokaler som lämpar sig för den undervisning som skall ske. (ska bli spännande att se hur de nya salarna kommer användas).

En ökad flexibilitet önskas för att kunna använda lokaler på olika sätt. Det är också ibland svårt för studenter att boka lokaler för egen träning. Ett ökat pedagogiskt stöd i egen träningen nämns också.

Kunna använda lokalerna till olika undervisningsformer, utnyttja lokalerna på ett klokt sätt. Nu används vissa lokaler bara någon gång/termin. Viktigt att inte låsa upp lokaler till specifika moment

jag tror att det också skulle vara ett steg framåt för studenternas förståelse om det fanns lärare på plats även en del tid av egen träningen. Nu så tar kursansvarig på sig att "titta ner" på ktc och tar det på sitt kursansvarsuppdrag.

Kommunikation och materialhantering

En samsyn önskas vad gäller kläd- och materialpolicy. Lärarna vill gärna ha en dialog med KTC-personal angående förväntningar.

Vore bra med någon slags policy för vilket material som ska användas på KTC.

Att materialet ska vara rent och framtaget och på sin plats. Alla behöver lägga tillbaka materiellt på sin plats. Vad har medarbetarna på KTC för förväntningar på oss lärare? Vad ska vi tänka på? Vilken framförhållning behöver vi ha och meddela KTC inför träning och examinationer etc.

Från "verksamheten" kom inte många svar men där nämns KAD som en färdighet som skulle behöva etableras bättre.

Sammanfattning av workshop om färdighetsträning på KTC

Workshopen hölls den 2/12 2019 i P2460 kl. 13-15. Samtliga som fått enkät om färdighetsträning inbjöds att delta tillsammans med externa KTC-expert från Clinicum LiU: Katarina Karlsson och Elin Carlsson Malm som läst och reflekterat över enkätsvaren. Ytterligare KTC-expert Kristina Lämås från Umeå sände skriftliga reflektioner baserat på samma underlag.

Katarina och Elin redogjorde för upplägget av färdighetsträning på Clinicum i Linköping. Detta KTC är tydligt organisatoriskt "sam-ägt" mellan de olika hälsoprofessionsutbildningarna med en styrgrupp där företrädare för olika program och fakultet ingår. Både Katarina och Elin har avlönad tid både i Clinicum och i sjuksköterskeprogrammet. Samverkansgrupper har också skapats inom olika områden (t.ex. simulering, lab, färdighetsträning) med deltagare även från andra utbildningsprogram som t.ex. fysioterapeut, arbetsterapeut och BMA. Därmed finns en tydlig länk mellan programmen och KTC.

Välfungerande färdighetsträning på KTC campus Örebro

Många enkätsynpunkter reflekterade en välfungerande verksamhet som fått lyft på senare tid, både vad gäller lokaler samt förstärkning av personal (bortsett från att en personal f.n. är sjukskriven).

Pedagogik: redskap, egen träning, bedömning

Flera enkätsvar lyfter fram värdet av en **modell för färdighetsträning**, i Örebro och Umeå används Björks s.k. RiNS-modell. Värdet av en sådan modell är att den skapar struktur och blir ett kommunikativt redskap mellan student-lärare och lärare emellan både i lärande och i bedömning.

...modellen [bidrar] till att kunna strategiskt planera både undervisning och träning genom att fokusera på modellens olika delar och på det sättet får en strukturerad progression. (Kristina)

Modellen kan också öka transparensen i bedömningen. Modellen har bidragit till att tyst kunskap har verbaliserats vilket ger ett gemensamt språk och synliggör vad som bedöms vid examinationer. (Kristina)

Egenträning diskuterades engagerat. Både LiU och UMU har studentamanuenser som bidrar kvällstid. På vårt KTC har öppettider tidigare varit mer generösa. Nu hushållas resurserna mer ffa. veckan innan examinationer. Examinationstillfällen är mycket drivande för egenträningen. LiU har enstaka resurstillfällen med lärare samt drop-in-rum dit studenter kan komma för egenträning efter en introduktion av lärare. Studenter ansvarar för detta på egen hand, plockar fram/åter nödvändigt material. På kvällstid finns anställda kvällsvakter/studententer.

Tillgång till egenträning är av stor betydelse men innebär att studenterna måste ta eget ansvar för träning. Examinationer ger motivation till mer träning. (Kristina)

Ibland ordnas särskilda tillfällen dag- eller kvällstid inför särskilda moment (t.ex. KAD) som amanuenser ansvarar för. Amanuenserna har fått en kortare utbildning om 8 timmar. Det har tidvis varit svårt att rekrytera amanuenser och det varierar hur många studenter som kommer till dessa tillfällen. (LiU)

Svårt att få amanuenser. Kan vi jobba på nytt sätt ex T6 sjuksköterskestudenter undervisar/ex. läkarstudenter, BMA att sätta PVK. T6 får poäng då T6 har ett lärandemål att visa pedagogisk roll/funktion (skriftlig anteckning)

Då vi för det mesta har personal på plats på KTC som också delvis arbetar som lärare fungerar detta bra hos oss. På kvällstid har vi studenter i senare del av utbildningen som är anställda som amanuenser och har öppet på KTC två kvällar i veckan. (Kristina)

Behov av samsyn bland lärarna

Studenter möter lärare och handledare från olika sammanhang. Vissa är experter på genomförande i praktiken men mindre insatta i kursmål och undervisning. Det finns olika åsikter om omfattning och komplexitet i undervisning och bedömning av färdigheter, och varierande pedagogisk kompetens hos lärare inom färdighetsträningsområdet. En angelägen önskan är **forum** där lärare från programmet/programmen samt KTC-personal skapar en samsyn på alltifrån material till undervisning och bedömning av färdigheter. De årslag som nu finns i SSK-programmet täcker inte detta behov.

Pedagogiska diskussioner är viktiga! Men kanske kan det få finnas en variation av hur lärsituationerna ser ut? Så klart vill vi ha ut mesta möjliga av den korta tid vi har på oss under lektionen och det finns gränser för vad som är ändamålsenligt. Men jag tror också att en variation kan vara stimulerande (Kristina)

-Bra! Varför tror du den ena säger si, och den andra så? (Elin, som svar på studenters synpunkt att lärare/handledare säger olika)

*Forum för möten med lärare/KTC-personal
Samsyn behövs mellan KTC/lärarna vad gäller material (skriftlig anteckning från deltagare)*

Vikten av att följa en struktur vad gäller att studenter själv ska hämta det material hen ska ha vid momentet, inte färdigt på vagnar.

Samsyn vad gäller att verbalisera och motivera val av åtgärder, lagstiftning. Nu gör vi olika i terminerna. Igenkänning=trygghet. Trygghet=ökad grad av lärande. Stödjer läroprocessen (skriftlig anteckning från deltagare)

Jag upplever att det finns stora möjligheter här men ni behöver hitta forum för pedagogiska samtal mellan aktörer (Katarinas avslutande reflektion)

Lokaler, material – kommunikation

Det finns en "pärm" som uppdateras ständigt som grund för plocklistor och andra behov inför olika färdighetsträningar. Denna pärm är ett kommunikativt redskap mellan ktc-personal och lärare. En tydligare "mall" kan arbetas fram som grund för planering för examinationer. En ökad kommunikation överlag önskas från olika håll. Bl.a. kring policy-frågor och förväntningar som KTC-personal har på lärare. Färdighetsträning på KTC är en del i en kedja och mycket sker båda innan och efter KTC-besöken.

Viktigt att studenterna är förberedda inför färdighetsträningar. -teori, föreläsning, film (skriftlig anteckning från deltagare)

Web-föreläsningar kan föregå färdighetsträning för att utnyttja tid och lokaler bättre (Colliander, rapport 2015)

Sammanfattande analys samt förslag på fortsatt utveckling

Projektets process har behandlat viktiga frågor på ett begränsat sätt, både i tid och antalet involverade informanter och diskussanter. I arbetet har gruppen blivit varse ett stort engagemang och starka åsikter om utförande och examinationspraktik av färdigheter, vilket skulle behöva en mer omfattande genomlysning för att dra fördjupade slutsatser och tydligare förslag till fortsatt utveckling. Processen har inneburit konstruktiva samtal i och utanför KTC-personalgruppen kring färdighetsträning samt värdefulla kunskapsutbyten från andra lärosäten, framförallt Clinicum Linköping som bjöds in till workshop.

Flera slutsatser, om än inte uttömmande, kan dras från resultaten. I grunden upplevs KTC vara välfungerande i nuläget. I kontakt med andra KTC:er och i diskussion med nyckelpersoner ser vi också att det finns en utvecklingspotential. Det finns ett återkommande behov att kommunicera kring färdighetsträning inom utbildningsprogrammen och mellan KTC och programmen. Det gäller pedagogiska, policy- och materialfrågor.

Förslag

Slutsatserna ger underlag för att formulera några förslag till ytterligare utveckling som projektgruppen formulerat:

Stärk KTC-personal ytterligare med person/-er som har formell koppling till grundutbildningsprogrammen (ffa. ssk). Överväg en styrgrupp/samordningsgrupp med uppdrag att kontinuerligt utveckla aktiviteter och verksamheten i relation till programmens kursmål.

Aktualisera slutsatser från tidigare KTC-rapporter samt uppdragsbeskrivning för KTC-ansvariga och diskutera hur mötes- och infrastruktur kan stödjas utifrån slutsatser och punkter i arbetsbeskrivning.

Inrätta forum för kunskapsutbyte för att tillvarata och utveckla pedagogisk kompetens bland aktörer i relation till KTC. Upprätthåll kontakt och dialog med andra KTC:er (T.ex. Umeå och Linköping har nyttjats i detta projekt)

Bilagor

1. Underlag till Workshop (sammanfattning av externa experters reflektioner)
2. Uppdragsbeskrivning KTC-ansvarig HV

Referenser

- BJØRK, I. T. & KIRKEVOLD, M. 2000. From simplicity to complexity: developing a model of practical skill performance in nursing. *Journal of Clinical Nursing*, 9, 620-631.
- COLLIANDER, M. 2015. Kan en god samverkan mellan de tre kliniska träningscentra som finns i Örebro optimera de ekonomiska resurserna och möjliggöra interprofessionell undervisning och teamträning för både studenter och personal? *En utredning om förutsättning och möjligheter till samverkan*. Örebro Universitet.
- LANDER, R. & TOSHACH-GUSTAFSSON, I. 2012. Klinisk träning-kritik och möjligheter: En explorativ studie av KTC vid Sahlgrenska Akademien.
- LIDSKOG, M. 2016. Samverkan mellan Kliniskt träningscentrum på campus Örebro, campus USÖ och på USÖ/Region Örebro Län. Arbetsgrupp med representanter för IHM, ILU, KTC USÖ samt KTC Karlskoga och Lindesbergs lasarett. Örebro universitet.
- RAVIK, M. 2019. Using "Knowing That" and "Knowing How" to Inform Learning of Peripheral Vein Cannulation in Nursing Education. *International journal of nursing education scholarship*, 16.